

Brussel, 30.11.2016  
COM(2016) 761 final

2016/0376 (COD)

Voorstel voor een

**RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD**

**houdende wijziging van Richtlijn 2012/27/EU betreffende energie-efficiëntie**

(Voor de EER relevante tekst)

{SWD(2016) 399 final}  
{SWD(2016) 401 final}  
{SWD(2016) 402 final}  
{SWD(2016) 403 final}  
{SWD(2016) 404 final}  
{SWD(2016) 405 final}  
{SWD(2016) 406 final}

## **TOELICHTING**

### **1. ACHTERGROND VAN HET VOORSTEL**

#### **• Motivering en doel van het voorstel**

Het beginsel "voorrang voor energie-efficiëntie" is een centraal element van de energie-unie; dit voorstel zorgt voor de praktische uitvoering ervan. De goedkoopste, schoonste en veiligste energie is energie die niet wordt gebruikt. Energie-efficiëntie moet als een energiebron op zich worden beschouwd. Het is een van de meest kosteneffectieve manieren om de overgang naar een koolstofarme economie te ondersteunen en om groei, werkgelegenheid en investeringsmogelijkheden te creëren.

Het wetgevingskader van de Europese Unie is opgebouwd rond een energie-efficiëntiedoelstelling van 20 % voor 2020; deze doelstelling moet worden aangepast met het oog op 2030, ingevolge de overeenstemming die de Raad in 2014 heeft bereikt over een doelstelling van minstens 27 % voor 2030, die moet worden herzien tegen 2020, waarbij een streefcijfer van 30 % voor ogen moet worden gehouden, en de resolutie van het Parlement waarin wordt opgeroepen tot een bindende doelstelling van 40 %.

In het onderhavige voorstel wordt op EU-niveau een bindende energie-efficiëntiedoelstelling van 30 % voor 2030 vooropgesteld. Dit biedt de lidstaten en investeerders een langetermijnperspectief om hun beleid en investeringen te plannen en om hun strategieën energie-efficiënter te maken. Deze doelstelling, die moet worden onderbouwd door specifiek beleid op EU-, nationaal en regionaal niveau, zal aanzienlijke voordelen opleveren voor Europa. Deze doelstelling zal leiden tot een afname van het eindenergieverbruik met 17 % in vergelijking met 2005. Ze zal de economische groei doen toenemen, wat zal leiden tot een stijging van het BBP met ongeveer 0,4 % (70 miljard euro). Grotere energie-efficiëntie zal de Europese bedrijven helpen hun concurrentievermogen te verbeteren omdat het hun kosten laag houdt; naar verwachting zal de elektriciteitsprijs voor gezinnen en bedrijven gemiddeld dalen van 161 tot 157 €/MWh. Deze doelstelling zal lokale ondernemingskansen en banen creëren; naar verwachting zal ze in alle sectoren samen ongeveer 400 000 extra jobs opleveren tegen 2030, vooral in de bouwsector, en zal ze de vraag naar deskundige arbeiders doen toenemen. Gebouwen verbruiken ongeveer 40 % van alle eindenergie en zijn daarmee de grootste energieverbruiker in Europa; in deze sector heeft een efficiëntiedoelstelling van 30 % dus een zeer groot potentieel. Ten slotte zal ook de kostprijs van vervuiling en gezondheidsproblemen dalen met 4,5 tot 8,3 miljard euro en zal de energievoorzieningszekerheid sterk verbeteren; de gasinvoer zal in 2030 bijvoorbeeld 12 % lager zijn.

In het kader van de energie-efficiëntierichtlijn moeten de lidstaten ervoor zorgen dat de energieleveranciers en -distributeurs hun energiebesparing met 1,5 % verbeteren. Dit zal gebeuren via specifieke verplichtingsregelingen en alternatieve maatregelen; het vormt dan ook een cruciaal onderdeel van het energie-efficiëntiekader. In het verleden is al gebleken dat dit tot aanzienlijke besparingen op het eindenergieverbruik leidt, particuliere investeringen op het gebied van energie-efficiëntie aantrekt en de opkomst van nieuwe marktspelers ondersteunt. Het creëert een politiek streven naar energie-efficiëntie, en leidt tegelijk tot een versnelde renovatie van het gebouwenbestand en de intrede van energie-efficiënte toepassingen en technieken. Het is van cruciaal belang dat na 2020, en ook daarna, de benodigde particuliere investeringen worden aangeboord en zakelijke kansen worden gecreëerd voor EU-ondernemingen, met name kleine en middelgrote ondernemingen.

Het voorstel voorziet dan ook in de verlenging van de energiebesparingsverplichting na 2020 a rato van 1,5 % en in de mogelijkheid om zowel verplichtingsregelingen als alternatieve maatregelen te gebruiken. De flexibiliteit die de lidstaten genieten om zelf te bepalen hoe zij de besparingsverplichting ten uitvoer leggen, overeenkomstig hun beleids- en marktomstandigheden, blijft hierdoor volledig behouden. Deze bepalingen is van essentieel belang om de energie- en klimaatdoelstellingen van de Unie te verwezenlijken, aangezien zowat de helft van de extra besparingen die nodig zijn om de energie-efficiëntiedoelstelling van 30 % te bereiken in 2030 naar verwachting tot stand zullen komen in de periode na 2020.

Om de consumenten meer macht te geven op de energiemarkt stelt de Commissie voor om hen betere informatie te verstrekken over hun verwarmings- en koelingsverbruik en hun rechten op het gebied van meting en facturering van thermische energie te versterken, met name voor mensen die in appartementengebouwen wonen. Om de frequentie van de informatieverstrekking te verbeteren, worden op afstand leesbare verwarmingsmeters verplicht gesteld.

Dit voorstel versterkt de sociale aspecten van energie-efficiëntie door te eisen dat rekening wordt gehouden met energiearmoede bij het ontwerp van verplichtingsregelingen en alternatieve maatregelen op het gebied van energie-efficiëntie. De meest kwetsbare consumenten zullen ook baat hebben bij de daling van de energierekeningen.

Alleen de artikelen van de richtlijn die moeten worden geactualiseerd voor 2030 en de bepalingen inzake meting en facturering zijn in dit voorstel opgenomen. Afgezien van technische wijzigingen van de standaardcoëfficiënt in bijlage IV en de gedelegeerde handelingen in artikel 22, blijven de overige artikelen van de richtlijn ongewijzigd. Samenhang met bestaande beleidsbepalingen

- **Energie-efficiëntie en het beginsel "voorrang voor energie-efficiëntie" vormen de kern van de strategie voor de energie-unie.**

De richtlijn energie-efficiëntie stimuleert de toepassing van energie-efficiëntie-eisen in andere EU-beleidsdomeinen die te maken hebben met energie-efficiëntie; Het voorstel zorgt voor een stroomlijning en vereenvoudiging van de bestaande bepalingen en vergroot de samenhang met andere elementen van het pakket "Schone energie voor alle Europeanen", namelijk de nieuwe governanceverordening, het nieuwe ontwerp van de elektriciteitsmarkt en de actualisering van de wetgeving inzake hernieuwbare energie.

Het zal er ook voor zorgen dat de richtlijn energiestaat van gebouwen haar volledige potentieel bereikt door de energie-efficiënte renovatie van gebouwen te versnellen. Energieleveranciers en -distributeurs bereiken hun besparingsdoelstelling van 1,5 % vaak door energie-efficiëntiemaatregelen toe te passen in de woningen van hun individuele klanten. Het bijgevoegde werkdocument bevat voorbeelden van goede praktijken op het gebied van energie-efficiëntie uit de hele Unie<sup>1</sup>.

Streefcijfers voor energie-efficiëntie zijn gekoppeld aan klimaatdoelstellingen en met name de beschikking inzake de verdeling van de inspanningen (ESD)<sup>2</sup>, waarin doelstellingen voor de

---

<sup>1</sup> SWD (2016) 404.

<sup>2</sup> Beschikking nr. 406/2009/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 inzake de inspanningen van de lidstaten om hun broeikasgasemissies te verminderen om aan de verbintenissen

beperking van broeikasgasemissies zijn vastgesteld voor de lidstaten. Beleidsmaatregelen op het gebied van energie-efficiëntie hebben tot gevolg dat energiebesparende technologieën aanzienlijk vaker wordt toegepast in gebouwen, de industrie en de vervoerssector. Maatregelen op het gebied van energie-efficiëntie zijn een kostenefficiënte manier om de lidstaten te helpen de doelstellingen van het emissiehandelssysteem (ETS)<sup>3</sup> en de ESD te bereiken; artikel 7 van de richtlijn verplicht de lidstaten bijvoorbeeld om werkelijke energiebesparingen tot stand te brengen en dringt daarom in de praktijk aan op energie-efficiëntiemaatregelen.

De voorgestelde wijzigingen van de bepalingen inzake meting en facturering zullen leiden tot een grotere samenhang met de wetgeving inzake de interne energiemarkt voor elektriciteit en bijdragen aan andere initiatieven op het gebied van de energie-unie: de Strategie betreffende verwarming en koeling<sup>4</sup> en de "new deal" voor energieconsumenten.

## **2. RECHTSGRONDSLAG, SUBSIDIARITEIT EN EVENREDIGHEID**

### **• Rechtsgrondslag**

Het voorstel is gebaseerd op artikel 194, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, dat de rechtsgrondslag vormt voor maatregelen op energiegebied. Dit artikel vormt ook de rechtsgrondslag voor Richtlijn 2012/27/EU betreffende energie-efficiëntie, die door dit voorstel wordt gewijzigd. Aangezien het Verdrag een specifieke rechtsgrondslag voor maatregelen op energiegebied bevat, is het passend om deze te gebruiken.

### **• Subsidiariteit**

De instrumenten inzake energie-efficiëntie die op EU-niveau zijn vastgesteld, weerspiegelen het toenemende belang van energie als politieke en economische uitdaging en de nauwe banden met de beleidsdomeinen energievoorzieningszekerheid, klimaatverandering, duurzaamheid, interne markt en economische ontwikkeling. Door tekortkomingen van de markt en de regelgeving zullen tal van kosteneffectieve investeringen in energie-efficiëntie niet plaatsvinden. Door tekortkomingen in de marktwerking en de regelgeving zal een groot aantal kosteneffectieve investeringen in energie-efficiëntie niet plaatsvinden, met als gevolg dat het energieverbruik in 2030 niet in overeenstemming is met het niveau waarover de Raad in oktober 2014 overeenstemming heeft bereikt. Aangezien de energie-efficiëntiedoelstellingen tot dusver niet voldoende konden worden bereikt door de lidstaten alleen, is actie op het niveau van de Unie noodzakelijk om de activiteiten op nationaal niveau te faciliteren en te ondersteunen. Het subsidiariteitsbeginsel is nageleefd omdat de lidstaten evenveel flexibiliteit behouden als nu het geval is met betrekking tot de samenstelling van hun beleidsmix en hun aanpak om de vereiste besparingen tegen 2030 te behalen, met inbegrip van de wijze waarop de besparingen worden gefaseerd.

### **• Evenredigheid**

---

van de Gemeenschap op het gebied van het verminderen van broeikasgassen tot 2020 te voldoen, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1479806306648&uri=CELEX:02009D0406-20130701>

<sup>3</sup> De Europese Raad heeft ingestemd met een ETS-streefcijfer voor de EU van -43 % emissiereductie in vergelijking met 2005, en een niet-ETS-streefcijfer (met inbegrip van ESD en LULUCF) voor 2030 van -30 % onder het niveau van 2005; voor dit laatste streefcijfer moeten bindende nationale streefcijfers worden vastgesteld.

<sup>4</sup> COM(2016) 51 final van 16.2.2016.

Overeenkomstig het evenredigheidsbeginsel gaan de voorgestelde wijzigingen niet verder dan nodig is om de beoogde doelstellingen te verwezenlijken. De voorgestelde wijzigingen zorgen ervoor dat het huidige wetgevingskader klaar is voor 2030 en verbeteren de duidelijkheid en praktische uitvoerbaarheid ervan. De voorkeursoptie voor artikel 7 gaat niet verder dan hetgeen noodzakelijk is om de doelstellingen te verwezenlijken (de besparingseis voor 2030). In de effectbeoordeling wordt uiteengezet waarom het passend is hetzelfde percentage van 1,5 % per jaar te behouden voor de nieuwe periode (2021-2030).

Het toepassingsgebied van de elementen die in de opties worden voorgesteld, blijft beperkt tot de aspecten die een optreden van de Unie vereisen (de besparingseis vaststellen en een kader opzetten om te garanderen dat deze besparingen op een geloofwaardige manier worden behaald).

De wijzigingen die leiden tot vereenvoudiging en verduidelijking maken het voor de lidstaten gemakkelijker om de bepalingen toe te passen en te voldoen aan de eisen inzake energiebesparing.

De wijzigingen van de artikelen 9, 10 en 11 zullen waarschijnlijk geen belangrijke gevolgen hebben wat betreft de wijze waarop de lidstaten reeds omgaan met de verplichtingen inzake meting en facturering ten behoeve van energieconsumenten; er zijn passende termijnen vastgesteld voor de verplichtingen met betrekking tot op afstand leesbare toestellen.

- **Keuze van het instrument**

Aangezien dit voorstel een bestaande richtlijn wijzigt, is een wijzigingsrichtlijn het meest geschikte instrument.

### **3. RESULTATEN VAN EX-POSTEVALUATIES, RAADPLEGINGEN VAN BELANGHEBBENDEN EN EFFECTBEOORDELINGEN**

- **Raadplegingen van belanghebbenden**

Op 4 november 2015 werd een openbare raadpleging opgestart om feedback en input van belanghebbenden te verzamelen. De enquête kon gedurende meer dan 12 weken worden ingevuld, zoals de goede praktijken voorschrijven.

De online-enquête werd 332 keer ingevuld. Voorts werden 69 documenten naar het functionele e-mailadres verstuurd, in aanvulling op of ter vervanging van de enquête. De meeste bijdragen werden ingediend door sectorverenigingen (140), privé-ondernemingen (47) en ngo's (33). In totaal hebben 19 centrale overheidsinstanties een bijdrage ingediend, waaronder 18 uit de EU en Noorwegen. Van de 18 centrale overheidsinstanties uit de EU hebben er 3 verzocht anoniem te blijven. De overige 15 waren afkomstig uit Oostenrijk, België, Kroatië, Tsjechië, Denemarken, Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Letland, Litouwen, Nederland, Slowakije, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.

Een meer gerichte raadpleging van de lidstaten vond plaats tijdens de vergadering van het Comité energie-efficiëntie van 2 februari 2016 en het Comité voor gecoördineerde actie van 17-18 maart 2016.

Verdere bijdragen van belanghebbenden werden verzameld door middel van thematische workshops, met name over monitoring en verificatie (3 februari 2016) en over de handel in energiebesparingen uit hoofde van artikel 7 (29 februari 2016).

Op 14 maart 2016 vond een speciale bijeenkomst van belanghebbenden plaats, waarbij met name aandacht werd besteed aan de beleidsopties; deze besprekingen werden meegenomen in de effectbeoordeling (zie de conclusies hierna). Deze bijeenkomst van belanghebbenden, met 282 deelnemers uit de Europese industrie, maatschappelijke organisaties en de lidstaten, werd ook gehouden om de doelstelling voor 2030 te bespreken. De meeste belanghebbenden die hun mening gaven, steunden een streefcijfer tot 40 % in 2030, maar kwamen niet tot een definitief standpunt over de vraag of dit streefcijfer bindend moet zijn.

- **Bijeenbrengen en benutten van deskundigheid**

De volgende studies werden besteld bij externe contractanten:

- Eindverslag waarin de toepassing van artikel 7 van de richtlijn energie-efficiëntie wordt beoordeeld, Ricardo-AEA/ CE Delft.
- Ontwerp-eindverslag over de beoordeling van de kosten en baten van de verplichtingsregeling voor energie-efficiëntie, RAP.
- Analyse van de effectbeoordeling van artikel 7 van de richtlijn, Ricardo AEA/CE Delft (in het kader van de 3de follow-upstudie over artikel 7).
- "Analysis of good practices and development of guidelines for accurate and fair allocation of costs for individual consumption of heating, cooling and domestic hot water in multi-apartment and multi-purpose buildings to support the implementation of relevant provisions of the Articles 9-11 of the Directive 2012/27/EU on energy efficiency", Empirica.

Voor de wijzigingen van de artikelen 1 en 3 werd het PRIMES-model voor energiesystemen van de nationale technische universiteit van Athene (NTUA) gebruikt. Bovendien is voor de macro-economische modellering en analyse een beroep gedaan op de deskundigheid van NTUA, Cambridge Econometrics en Ernst & Young.

- **Effectbeoordeling**

De volgende opties zijn overwogen:

Wat het niveau van het streefcijfer betreft, is een vermindering van het primaire energieverbruik met 27, 30, 33, 35 en 40 % in vergelijking met referentiejaar 2007 beoordeeld. Voor de formulering van de doelstelling werd een primair en/of eindenergieverbruik, een besparing of een energie-intensiteitsstreefcijfer geanalyseerd. Wat de aard van het streefcijfer betreft, zijn de volgende opties beoordeeld:

- Optie 1: indicatieve EU- en nationale streefcijfers;
- Optie 2: bindend EU-streefcijfer;
- Optie 3: bindende streefcijfers voor de lidstaten.

Voor artikel 7:

- Optie 1: geen maatregelen op EU-niveau — voortgaan met richtsnoeren betreffende het regelgevingskader en de handhaving tot 2020;
- Optie 2: de geldigheid van artikel 7 verlengen tot 2030;
- Optie 3: de geldigheid van artikel 7 verlengen tot 2030, vereenvoudiging en actualisering;

- Optie 4: de geldigheid van artikel 7 verlengen tot 2030, het tempo van de besparingen opvoeren.

Voor de artikelen 9, 10 en 11:

- Optie 1: betere tenuitvoerlegging en verdere richtsnoeren (niet-wetgevende optie);
- Optie 2: verduidelijking en actualisering, met inbegrip van de consolidatie van sommige bepalingen, teneinde de samenhang met de wetgeving inzake de interne energiemarkt te vergroten.

Alle opties worden in de effectbeoordeling besproken en vergeleken met elkaar en met het basisscenario. Uit de beoordeling kwam naar voren dat een energie-efficiëntie van meer dan 27 % in 2030 zou leiden tot grotere voordelen met betrekking tot werkgelegenheid en economische groei, voorzieningszekerheid, broeikasgasemissies, volksgezondheid en milieu. Op basis van deze multidimensionale analyse is het politieke besluit van een bindend energie-efficiëntiestreefcijfer van 30 % genomen. Uit de analyse komt optie 3 voor artikel 7 en optie 2 voor de artikelen 9, 10 en 11 als voorkeursoptie naar voren. Deze opties zijn namelijk het effectiefst en het efficiëntst om de beoogde doelstellingen te bereiken en stroken met de andere domeinen van het energiebeleid van de EU.

De verlenging van artikel 7 tot 2030 in het kader van de voorkeursoptie zal bijdragen tot een vermindering van het energieverbruik en de CO<sub>2</sub>-uitstoot en tot een betere luchtkwaliteit.

Wat de sociale effecten betreft, zou de voorkeursoptie een positief effect hebben op de werkgelegenheid: een onderzoek van meer dan 20 studies leidde tot de conclusie dat voor elke 1,2 miljoen euro die wordt uitgegeven aan energie-efficiëntie ongeveer 23 banen in de sector energie-efficiëntie rechtstreeks worden ondersteund. Als we dit percentage toepassen op de totale uitgaven van energiebedrijven in bijvoorbeeld Oostenrijk, Denemarken, Frankrijk, Italië en het Verenigd Koninkrijk, en uitgaan van een hefboomeffect van 2, wijst dit erop dat tot 100 000 banen worden ondersteund door verplichtingsregelingen voor energie-efficiëntie in deze landen. Er wordt ook een positief effect verwacht op de "energiearmoede": een studie uit 2013 van de Europese Investeringsbank kwam tot de conclusie dat het verlagen van energierekeningen via maatregelen op het gebied van energie-efficiëntie de energiearmoede kan doen afnemen en kan helpen bij het aanpakken van problemen die verband houden met ongelijkheid en sociale uitsluiting.

#### • **Gezonde regelgeving en vereenvoudiging**

Het voorstel voorziet niet in vrijstelling van micro-ondernemingen, maar de richtlijn bevat specifieke bepalingen voor kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's); deze worden niet onderworpen aan de verplichting om om de vier jaar een energie-audit te laten uitvoeren. De lidstaten moeten programma's ontwikkelen om kmo's aan te moedigen energie-audits te laten uitvoeren, en kunnen steunregelingen invoeren voor het dekken van de kosten van deze energie-audits.

De verplichting tot energiebesparing in artikel 7 van de richtlijn vertaalt zich in de praktijk vaak in een groot aantal kleinschalige energiebesparende maatregelen, in het bijzonder met betrekking tot de renovatie van gebouwen. Kmo's, bijvoorbeeld kleine bouwbedrijven, profiteren van deze zakelijke kansen, en de verlenging van artikel 7 van 2020 tot 2030 zal ervoor zorgen dat dat positieve effect blijft voortduren. De uitbreiding van energieprestatiecontracten heeft ertoe geleid dat energieleveranciers een beroep doen op energiedienstenbedrijven (ESCO's), die vaak kmo's zijn.

In 2016 verrichtte de Commissie een geschiktheidscontrole van de bouwsector op de beleidsgebieden interne markt en energie-efficiëntie, waaruit bleek dat de EU-wetgeving inzake energie-efficiëntie in het algemeen een positief effect heeft gehad op de bouwsector, hetgeen heeft geleid tot meer zakelijke kansen in verband met energie-efficiënte renovaties van gebouwen.

De voorgestelde wijzigingen op het gebied van meting en facturering voor energieconsumenten zullen de bestaande bepalingen verduidelijken en actualiseren, teneinde rekening te houden met de ontwikkeling en de voordelen van toestellen om het verbruik van thermische energie op afstand te lezen en te zorgen voor meer informatie over het eigen energieverbruik en de frequentie daarvan.

De voorgestelde wijzigingen van de richtlijn zullen de tenuitvoerlegging vereenvoudigen en verduidelijken voor de lidstaten en, voor zover mogelijk, overlappingsen met andere wetgeving en beleid tot een minimum beperken.

#### **4. GEVOLGEN VOOR DE BEGROTING**

Dit voorstel behelst een wijziging van een bestaande richtlijn betreffende energie-efficiëntie, en hoewel de eisen in de tijd worden verlengd, wordt niet verwacht dat dit zal leiden tot veel extra financiële of administratieve kosten voor overheden in de lidstaten, aangezien zij reeds maatregelen hebben genomen en structuren hebben opgezet. In de meeste gevallen worden de kosten van maatregelen in het kader van verplichtingsregelingen inzake energie-efficiëntie doorberekend aan de eindafnemers, maar zij profiteren van lagere energiekosten als gevolg van een vermindering van het energieverbruik.

Het voorstel heeft geen gevolgen voor de EU-begroting.

#### **5. OVERIGE ELEMENTEN**

##### **• Uitvoeringsplanning en regelingen betreffende monitoring, evaluatie en rapportage**

Dit voorstel brengt geen wijziging in de actuele rapporteringsverplichtingen van de lidstaten. Het wetgevingsvoorstel over de governance van de energie-unie zal ervoor zorgen dat een transparant en betrouwbaar systeem voor planning, rapportage en monitoring wordt opgezet, op basis van geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen en voortgangsverslagen van de lidstaten die regelmatig de uitvoering van de nationale plannen beoordelen. Dit zal leiden tot een verlichting van de administratieve lasten voor de lidstaten, maar zal de Commissie in staat stellen toezicht te houden op de voortgang van de lidstaten bij de verwezenlijking van hun doelstellingen op het gebied van energie-efficiëntie en het algemene streefcijfer van de EU. Als het voorstel eenmaal is goedgekeurd, wordt het succes ervan, overeenkomstig de voorkeursoptie, beoordeeld aan de hand van de volgende indicatoren:

- correcte omzetting en tenuitvoerlegging van de wijzigingen van de richtlijn;
- meer vooruitgang in de richting van de nationale en Europese streefcijfers inzake energie-efficiëntie;
- meer informatie voor consumenten over hun verbruik van thermische energie;
- minder administratieve lasten voor de lidstaten en betere rapportage over de maatregelen en de besparingen door de lidstaten.

Eén van de voorgestelde wijzigingen in de richtlijn verplicht de Commissie om tegen 28 februari 2024 een algemene evaluatie van de richtlijn uit te voeren. De bestaande richtsnoeren betreffende artikel 7<sup>5</sup> en de artikelen 9, 10 en 11<sup>6</sup> zullen worden aangepast aan de wijzigingen die dit voorstel bevat.

- **Toelichting bij de specifieke bepalingen van het voorstel**

Het bindende energie-efficiëntiestreefcijfer van de Unie van 30 % voor 2030 wordt toegevoegd aan de artikelen 1 en 3.

Er zijn geen nationale bindende streefcijfers voor de lidstaten, maar hun indicatieve nationale energie-efficiëntiebijdragen voor 2030 worden opgenomen in de geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen van de lidstaten. De Commissie zal de indicatieve nationale energie-efficiëntiebijdragen voor 2030 evalueren en het proces vaststellen dat moet garanderen dat alle bijdragen samen ertoe leiden dat het energie-efficiëntiestreefcijfer in het wetgevingsvoorstel inzake de governance van de energie-unie wordt behaald. De Commissie evalueert ook de voortgang inzake energie-efficiëntie op weg naar het streefcijfer voor 2030 en stelt aanvullende maatregelen voor als de Unie niet op weg is om het streefcijfer voor 2030 te halen. In dit verband is de beoordeling door de Commissie van de gezamenlijke vooruitgang die is geboekt bij de tenuitvoerlegging van geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen van essentieel belang. In het wetgevingsvoorstel inzake de governance van de energie-unie is ook bepaald dat de Commissie regelmatig moet evalueren of de lidstaten en de Unie in haar geheel op weg zijn om de streefcijfers voor 2030 te halen.

Artikel 4, dat de lidstaten verplicht om langetermijnstrategieën vast te stellen voor het vrijmaken van investeringen in de renovatie van hun nationale gebouwenbestand, zal uit deze richtlijn worden geschrapt en worden toegevoegd aan de richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen; gezien de slimme financiering voor gebouwen, langetermijnplannen voor bijna-energie neutrale gebouwen en de doelstelling om gebouwen koolstofvrij te maken, is dat artikel daar beter op zijn plaats.

Artikel 7 wordt gewijzigd om de verplichtingsperiode te verlengen van 2020 tot 2030 en duidelijk te maken dat de lidstaten de vereiste energiebesparingen kunnen bereiken via een verplichtingsregeling inzake energie-efficiëntie, alternatieve maatregelen of een combinatie van beide benaderingen. De lidstaten zullen in zekere mate rekening kunnen houden met de installatie van nieuwe technologieën voor hernieuwbare energie op of in gebouwen. Bijlage V wordt eveneens gewijzigd, om de wijze waarop energiebesparingen moeten worden berekend te vereenvoudigen en om te verduidelijken welke besparingen in aanmerking komen voor de doelstellingen van artikel 7. Dit is met name relevant voor energiebesparingen die voortvloeien uit maatregelen met betrekking tot de renovatie van gebouwen, die nu volledig kunnen worden geclaimd.

De berekening van de besparingen die nodig zijn voor de periode 2021-2030 wordt gebaseerd op de gemiddelde jaarlijkse energieverkoop aan eindafnemers gedurende de drie jaar voorafgaand aan het begin van de verplichtingsperiode. De lidstaten kunnen in hun verplichtingsregelingen voor energie-efficiëntie ook reeds sociale maatregelen nemen, gericht

---

<sup>5</sup> SWD (2013) 451 final,  
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013SC0451&from=NL>

<sup>6</sup> SWD (2013) 48 final  
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013SC0448&from=NL>

op huishoudens die lijden onder energiearmoede. Het gewijzigde artikel 7 versterkt deze bepaling en verplicht de lidstaten om rekening te houden met energiearmoede bij het ontwerpen van alternatieve maatregelen. De Commissie zal steun blijven verlenen om afnemers die getroffen worden door energiearmoede toegang te verschaffen tot maatregelen voor energie-efficiëntie, via de uitwisseling van beste praktijken.

Artikel 9 inzake meting en artikel 10 inzake facturering worden gewijzigd, zodat zij alleen van toepassing zijn op gas; deze artikelen worden ook aangevuld met nieuwe, vergelijkbare en duidelijke bepalingen die alleen van toepassing zijn op uit een centrale bron geleverde verwarming, koeling en warm water voor huishoudelijke doeleinden.

Er wordt een onderscheid ingevoerd tussen eindafnemers en eindverbruikers, om te verduidelijken hoe de regels moeten worden toegepast op appartementengebouwen en gebouwen voor gemengd gebruik met meerdere meters. Tijdige en duidelijke feedback aan de consumenten over hun werkelijke energieverbruik kan hun energierekening helpen verlagen, maar feedback werkt het best als hij frequent wordt verstrekt; toestellen voor het meten van thermische energie moeten daarom in de toekomst op afstand kunnen worden gelezen om te waarborgen dat consumenten op een kostenefficiënte manier en frequent, en uiteindelijk eens per maand, informatie krijgen over hun verbruik. Een extra voordeel van op afstand leesbare meters is dat consumenten niet meer thuis hoeven te zijn om meteropnemers binnen te laten. Bijlage VII wordt gewijzigd om de samenhang met de artikelen 9, 10 en 11 te garanderen.

De bepalingen van artikel 15, leden 5 en 8, van de richtlijn inzake omzetting, transmissie en distributie van energie worden ingetrokken, zodat nieuwe, versterkte bepalingen kunnen worden opgenomen in de wetgevingsvoorstellen in het kader van het initiatief met betrekking tot de opzet van de markt. In het geval van artikel 15, lid 8, wordt dit op zodanige wijze gedaan dat de verplichtingen van de lidstaten uit hoofde van deze eisen volledig behouden blijven.

Artikel 23 over gedelegeerde bevoegdheden wordt gewijzigd om de huidige beperking in de tijd van de delegatie te schrappen en te vervangen door de standaardperiode van vijf jaar die is vastgesteld in het akkoord tussen het Europees Parlement en de Raad betreffende gedelegeerde handelingen.

Artikel 24 zal worden gewijzigd door het wetgevingsvoorstel betreffende de governance van de energie-unie.

Er wordt een algemene evaluatiebepaling aan de richtlijn toegevoegd, op grond waarvan de Commissie de richtlijn moet evalueren en daarover uiterlijk op 28 februari 2024 en vervolgens om de vijf jaar verslag moet uitbrengen aan het Europees Parlement en de Raad.

De standaard-primaire energiefactor (PEF) in bijlage IV wordt gewijzigd om rekening te houden met de technologische vooruitgang. Dit kan gebeuren via een gedelegeerde handeling, maar het wordt passender geacht om gebruik te maken van dit wetgevingsvoorstel om tot hetzelfde resultaat te komen.

Voorstel voor een

**RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD**

**houdende wijziging van Richtlijn 2012/27/EU betreffende energie-efficiëntie**

(Voor de EER relevante tekst)

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 194, lid 2,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,

Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité<sup>7</sup>,

Gezien het advies van het Comité van de Regio's<sup>8</sup>,

Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Matiging van de energievraag is een van de vijf dimensies van de strategie voor de energie-unie, die op 25 februari 2015 is vastgesteld. Het verbeteren van de energie-efficiëntie zal gunstig zijn voor het milieu, de broeikasgasemissies doen afnemen, de voorzieningszekerheid verbeteren door de afhankelijkheid van de invoer van energie van buiten de Unie te doen afnemen, de energiekosten voor huishoudens en ondernemingen doen dalen, helpen de energiearmoede te verminderen, en leiden tot meer werkgelegenheid en economische activiteit in de gehele economie. Dit ligt in de lijn van de verbintenissen die de Unie is aangegaan in het kader van de energie-unie en de mondiale klimaatagenda die in het akkoord van Parijs van december 2015 is vastgelegd door de partijen bij het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering.
- (2) Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad<sup>9</sup> is een stap op weg naar de verwezenlijking van de energie-unie, waarbij energie-efficiëntie moet worden beschouwd als een op zichzelf staande bron van energie. Bij het vaststellen van nieuwe regels voor de aanbodzijde en andere beleidsdomeinen moet rekening worden gehouden met het beginsel "voorrang voor energie-efficiëntie". De Commissie moet ervoor zorgen dat energie-efficiëntie en vraagrespons onder gelijke voorwaarden kunnen concurreren met productiecapaciteit. Telkens wanneer besluiten over de

<sup>7</sup> PB C [...] van [...], blz. [...].

<sup>8</sup> PB C [...] van [...], blz. [...].

<sup>9</sup> (Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van de Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG (PB L 315 van 14.11.2012, blz. 1).

planning of financiering van energiesysteem worden genomen, moet rekening worden gehouden met energie-efficiëntie. De energie-efficiëntie moet worden verbeterd wanneer dit kosteneffectiever is dan gelijkwaardige oplossingen aan de aanbodzijde. Dit moet de vele voordelen van energie-efficiëntie voor de maatschappij helpen benutten, met name voor de burgers en de bedrijven.

- (3) De Europese Raad van oktober 2014 heeft het streefcijfer voor energie-efficiëntie vastgesteld op 27 % voor 2030; dit streefcijfer moet worden herzien tegen 2020, "waarbij op het niveau van de Unie een streefcijfer van 30 % voor ogen moet worden gehouden". In december 2015 heeft het Europees Parlement de Commissie verzocht om te onderzoeken of een energie-efficiëntiestreefcijfer van 40 % haalbaar is voor dezelfde periode. Het is dan ook wenselijk om over te gaan tot evaluatie en vervolgens herziening van de richtlijn om deze aan te passen met het oog op 2030.
- (4) Het perspectief voor 2030 voorziet niet in bindende streefcijfers op nationaal niveau. De noodzaak voor de Unie om haar streefcijfers inzake energie-efficiëntie op EU-niveau, uitgedrukt in primair energieverbruik en eindenergieverbruik, in 2020 en 2030 te behalen, moet duidelijk worden uiteengezet in de vorm van een bindend streefcijfer van 30 %. Deze verduidelijking op het niveau van de Unie mag geen beperkingen opleggen aan de lidstaten; het staat hun nog steeds vrij om hun nationale bijdragen vast te stellen op basis van primair energieverbruik of eindenergieverbruik, primaire energiebesparing of eindenergiebesparing, dan wel op basis van energie-intensiteit. Bij de vaststelling van hun nationale indicatieve bijdragen aan energie-efficiëntie moeten de lidstaten er rekening mee houden dat het energieverbruik van de Unie in 2030 niet meer dan 1 321 Mtoe primaire energie en niet meer dan 987 Mtoe eindenergie mag bedragen. Dit betekent dat het primaire energieverbruik in de Unie moet afnemen met 23 % en het eindenergieverbruik met 17 % in vergelijking met het niveau van 2005. De voortgang op weg naar het behalen van het streefcijfer voor 2030 moet regelmatig worden beoordeeld; het wetgevingsvoorstel inzake de governance van de energie-unie voorziet in een dergelijke beoordeling.
- (5) De verplichting voor de lidstaten om langetermijnstrategieën vast te stellen voor het vrijmaken van investeringen in de renovatie van hun gebouwenbestand en deze mee te delen aan de Commissie moet worden geschrapt uit Richtlijn 2012/27/EU en worden toegevoegd aan Richtlijn 2010/31/EU van het Europees Parlement en de Raad<sup>10</sup>, waar het beter aansluit bij de langetermijnplannen voor bijna-energieneutrale gebouwen en het koolstofvrij maken van gebouwen.
- (6) In het licht van het klimaat- en energiekader voor 2030 moet de verplichting inzake energiebesparing worden verlengd tot na 2020. De verplichtingsperiode verlengen tot na 2020 zou zorgen voor meer stabiliteit voor investeerders en zal derhalve investeringen en maatregelen voor energie-efficiëntie op lange termijn, zoals de renovatie van gebouwen, bevorderen.
- (7) De lidstaten moeten een cumulatieve besparing op het eindverbruik verwezenlijken voor de volledige verplichtingsperiode, die gelijk staat aan "nieuwe" besparingen ten belope van 1,5 % van de jaarlijkse energieverkoop. Aan deze eis kan worden voldaan door nieuwe beleidsmaatregelen die worden vastgesteld tijdens de nieuwe verplichtingsperiode van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2030 of door nieuwe individuele acties als gevolg van beleidsmaatregelen die vóór of tijdens de vorige

---

<sup>10</sup> Richtlijn 2010/31/EU van het Europees Parlement en de Raad van 19 mei 2010 betreffende de energieprestatie van gebouwen (PB L 153 van 18.6.2010, blz. 13).

periode zijn vastgesteld, maar die geleid hebben tot afzonderlijke energiebesparende acties tijdens de nieuwe periode.

- (8) Maatregelen voor energie-efficiëntie op lange termijn zullen blijven zorgen voor energiebesparingen na 2020, maar om bij te dragen aan het daaropvolgende streefcijfer van de Unie inzake energie-efficiëntie voor 2030, moeten die maatregelen nieuwe besparingen opleveren na 2020. Anderzijds is het mogelijk dat energiebesparingen die na 31 december 2020 zijn gerealiseerd, niet meetellen voor de cumulatieve besparingseis voor de periode van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2020.
- (9) De nieuwe besparingen moeten een aanvulling vormen op het basisscenario, zodat besparingen die toch al zouden plaatsvinden, niet kunnen worden geclaimd. Om het effect van de maatregelen te berekenen, mogen alleen nettobesparingen, gemeten als wijziging van het energieverbruik die rechtstreeks is toe te schrijven aan de energie-efficiëntiemaatregel in kwestie, worden meegerekend. Voor de berekening van de nettobesparingen moeten de lidstaten een basisscenario opstellen dat weergeeft hoe de situatie zou evolueren zonder het beleid in kwestie. De beleidsmaatregelen dienen te worden geëvalueerd in vergelijking met dit basisscenario. De lidstaten moeten rekening houden met het feit dat in dezelfde periode andere beleidsmaatregelen kunnen worden genomen die ook een invloed kunnen hebben op energiebesparing, zodat niet alle veranderingen die sinds de invoering van het beleid zijn waargenomen, kunnen worden toegeschreven aan die beleidsmaatregel alleen. De acties van de aan verplichtingen gebonden, deelnemende of met de uitvoering belaste partij moeten daadwerkelijk bijdragen tot de verwezenlijking van de geclaimde besparingen om te voldoen aan de materialiteitsvereiste.
- (10) Energiebesparingen die voortvloeien uit de tenuitvoerlegging van Uniewetgeving mogen alleen worden geclaimd als de maatregel in kwestie verder reikt dan het bij de Uniewetgeving vereiste minimum, hetzij door ambitieuzere energie-efficiëntie-eisen vast te stellen op nationaal niveau, hetzij door de mate waarin de maatregel ingang vindt, te vergroten. Erkennende dat de renovatie van gebouwen op lange termijn een essentieel element is om tot grotere energiebesparing te komen, moet worden verduidelijkt dat alle energiebesparingen die voortvloeien uit maatregelen ter bevordering van de renovatie van bestaande gebouwen kunnen worden geclaimd als ze een aanvulling vormen op ontwikkelingen die ook zonder de beleidsmaatregel zouden hebben plaatsgevonden en als de lidstaat aantoonst dat de aan verplichtingen gebonden, deelnemende of met de uitvoering belaste partij daadwerkelijk heeft bijgedragen tot de totstandbrenging van de besparingen die worden geclaimd uit hoofde van de maatregel in kwestie.
- (11) Overeenkomstig de strategie voor de energie-unie en de beginselen van betere regelgeving, dient meer gewicht te worden gegeven aan toezicht en controle, waaronder de verplichting een statistisch representatieve steekproef van maatregelen te controleren. Verwijzingen naar "een statistisch relevant aandeel en een statistisch representatieve steekproef" moeten worden begrepen als een verplichting om een subgroep van een statistische populatie (van energiebesparende maatregelen) vast te stellen, op zodanige wijze dat deze subgroep een accurate weergave vormt van de volledige populatie in kwestie (alle energiebesparende maatregelen) en derhalve redelijke conclusies kunnen worden getrokken over het vertrouwen in alle maatregelen.
- (12) De verbetering van de energie-efficiëntie van gebouwen zal met name voordelen opleveren voor consumenten die te kampen hebben met energiearmoede. De lidstaten

kunnen aan verplichtingen gebonden partijen al verplichten om sociale doelstellingen op te nemen in hun energiebesparende maatregelen, met betrekking tot energiearmoede, en deze mogelijkheid moet nu worden uitgebreid tot alternatieve maatregelen en omgevormd tot een verplichting, waarbij de lidstaten volledige flexibiliteit behouden ten aanzien van de omvang, werkingssfeer en inhoud van dergelijke maatregelen. Overeenkomstig artikel 9 van het Verdrag moet het beleid van de Unie op het gebied van energie-efficiëntie inclusief zijn en dus ook garanderen dat energiearme verbruikers toegang krijgen tot maatregelen inzake energie-efficiëntie.

- (13) Energie die op of in gebouwen wordt opgewekt met technologieën voor hernieuwbare energie vermindert de afhankelijkheid van aangeleverde fossiele energie. De beperking van het energiegebruik en het gebruik van energie uit duurzame bronnen in de bouwsector zijn belangrijke maatregelen om de energieafhankelijkheid van de Unie en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, met name in het licht van de ambitieuze klimaat- en energiedoelstellingen voor 2030 en de mondiale verbintenis die is aangegaan tijdens de Conferentie van de partijen bij het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (COP21), die in december 2015 plaatsvond in Parijs. Om te voldoen aan hun verplichtingen inzake energiebesparing moeten de lidstaten dan ook de mogelijkheid krijgen om rekening te houden met een bepaalde hoeveelheid hernieuwbare energie die op of in gebouwen is opgewekt voor eigen gebruik. Hiertoe moeten de lidstaten toestemming krijgen om gebruik te maken van de berekeningsmethoden die in het kader van Richtlijn 2010/31/EU zijn vastgesteld.
- (14) In het kader van maatregelen die zijn uiteengezet in de mededeling van de Commissie "Een 'new deal' voor energieconsumenten", in de context van de energie-unie en de strategie betreffende verwarming en koeling, moeten de minimumrechten van de consumenten op duidelijke en tijdige informatie over hun energieverbruik worden versterkt. De artikelen 9, 10 en 11 en bijlage VII van Richtlijn 2012/27/EU moeten dan ook worden gewijzigd om te zorgen voor frequente en betere feedback over energieverbruik. Voorts moet worden verduidelijkt dat de rechten in verband met facturering en factureringsinformatie ook gelden voor verbruikers van uit een centrale bron geleverde verwarming, koeling of warm water, ook al hebben zij geen rechtstreekse, individuele contractuele relatie met een leverancier. Met het oog op de toepassing van deze bepalingen moet het begrip "eindgebruiker" worden verstaan als alle eindafnemers die verwarming/koeling/warm water kopen voor eigen gebruik en alle bewoners van individuele wooneenheden in appartementengebouwen of multifunctionele gebouwen, wanneer de levering aan deze eenheden vanuit een centrale bron gebeurt. Het begrip "individuele bemetering" moet betrekking hebben op het meten van het verbruik in individuele eenheden van dergelijke gebouwen. Uiterlijk op 1 januari 2020 moeten nieuw geïnstalleerde warmtemeters en warmtekostenverdelers op afstand leesbaar zijn om te zorgen voor kostenefficiënte en frequente verstrekking van informatie over het verbruik. Het is de bedoeling dat het nieuwe artikel 9 bis alleen geldt voor uit een centrale bron geleverde verwarming, koeling of warm water.
- (15) Sommige bepalingen van artikel 15 van Richtlijn 2012/27/EU inzake omzetting, transmissie en distributie van energie moeten worden ingetrokken. De evaluatie van het acquis op energiegebied kan ertoe leiden dat de verplichtingen van de lidstaten in het kader van de verschillende energiegerelateerde handelingen anders worden gestructureerd. Deze herstructurering mag geen invloed hebben op de verplichting van

de lidstaten om te voldoen aan de essentiële eisen van Richtlijn 2012/27/EU, die geheel of gedeeltelijk opnieuw kunnen worden ingevoerd in andere handelingen.

- (16) Om recht te doen aan de technologische vooruitgang en het groeiende aandeel van hernieuwbare energiebronnen in de sector elektriciteitsopwekking moet de standaardcoëfficiënt voor elektriciteitsbesparing in kWh opnieuw worden geëvalueerd, om rekening te houden met veranderingen in de primaire energiefactor voor elektriciteit (PEF). Berekeningen van de PEF voor elektriciteit worden gebaseerd op jaarlijkse gemiddelden. De boekhoudkundige methode op basis van de fysieke energie-inhoud wordt gebruikt voor opwekking van elektriciteit en warmte door middel van kernenergie, en de methode op basis van technische omzettingsefficiëntie voor de opwekking van elektriciteit en warmte uit fossiele brandstoffen en biomassa. De methode voor niet-brandbare vormen van hernieuwbare energie is het directe equivalent op basis van de totale primaire energie. Voor de berekening van het primaire energieaandeel voor elektriciteit uit WKK wordt de methode van bijlage II van Richtlijn 2012/27/EU toegepast. Er wordt gebruik gemaakt van een gemiddelde marktpositie in plaats van een marginale marktpositie. Het energieomzettingsrendement wordt geraamd op 100 % voor niet-brandbare hernieuwbare energiebronnen, 10 % voor geothermische centrales en 33 % voor kerncentrales. De totale efficiëntie van warmtekrachtkoppeling wordt berekend op basis van de meest recente gegevens van Eurostat. Wat systeemgrenzen betreft, bedraagt de PEF voor alle energiebronnen 1. De berekeningen zijn gebaseerd op de meest recente versie van het PRIMES-referentiescenario. De PEF is gebaseerd op de prognose voor 2020. De analyse heeft betrekking op de EU-lidstaten en Noorwegen. De gegevensreeks voor Noorwegen is gebaseerd op gegevens van het ENTSO-E.
- (17) Om te garanderen dat de bijlagen bij de richtlijn en de in artikel 14, lid 10, vermelde geharmoniseerde rendementsreferentiewaarden kunnen worden geactualiseerd, is het noodzakelijk de aan de Commissie verleende bevoegdheidsdelegatie te verlengen.
- (18) Om de effectiviteit van Richtlijn 2012/27/EU te kunnen beoordelen, moet een eis tot algemene herziening van de richtlijn en tot indiening van een verslag aan het Europees Parlement en de Raad op uiterlijk 28 februari 2024 worden ingevoerd.
- (19) Overeenkomstig de gezamenlijke politieke verklaring van 28 september 2011 van de lidstaten en de Commissie over toelichtende stukken<sup>11</sup> hebben de lidstaten zich ertoe verbonden om in gerechtvaardigde gevallen de kennisgeving van hun omzettingsmaatregelen vergezeld te doen gaan van één of meer stukken waarin het verband tussen de onderdelen van een richtlijn en de overeenkomstige delen van de nationale omzettingsteksten wordt toegelicht. Met betrekking tot deze richtlijn acht de wetgever de toezending van dergelijke stukken gerechtvaardigd.
- (20) Richtlijn 2012/27/EU moet derhalve dienovereenkomstig worden gewijzigd,
- HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

#### *Artikel 1*

Richtlijn 2012/27/EU wordt als volgt gewijzigd:

- (1) Artikel 1, lid 1, wordt vervangen door:

---

<sup>11</sup> PB C 369 van 17.12.2011, blz. 14.

"1. Bij deze richtlijn wordt een gemeenschappelijk kader vastgesteld met maatregelen voor de bevordering van energie-efficiëntie binnen de Unie, om ervoor te zorgen dat de Unie haar centraal streefcijfer inzake energie-efficiëntie van 20 % voor 2020 en haar bindend centraal streefcijfer van 30 % voor 2030 haalt; de richtlijn effent ook de weg voor verdere verbeteringen van de energie-efficiëntie na deze data. De richtlijn stelt regels vast om belemmeringen op de energiemarkt weg te nemen en om markttekortkomingen te overwinnen die de efficiëntie in energievoorziening en -gebruik belemmeren en voorziet in de opstelling van indicatieve nationale energie-efficiëntiestreefcijfers en bijdragen voor 2020 en 2030.";

(2) Artikel 3 wordt vervangen door:

### "Artikel 3 Energie-efficiëntiedoelstellingen

1. Elke lidstaat stelt een indicatief nationaal energie-efficiëntiestreefcijfer voor 2020 vast, op basis van primair of eindenergieverbruik, primaire of eindenergiebesparingen of energie-intensiteit. De lidstaten delen die streefcijfers mee aan de Commissie overeenkomstig artikel 24, lid 1, en bijlage XIV, deel 1. Daarbij drukken zij die streefcijfers ook uit als absoluut verbruiksniveau van primaire en eindenergie in 2020 en leggen zij uit hoe en op basis van welke gegevens dit is berekend.

Bij het bepalen van deze streefcijfers zien de lidstaten er op toe dat:

- a) het energieverbruik van de Unie in 2020 niet meer dan 1 483 Mtoe primaire energie en niet meer dan 1 086 Mtoe eindenergie mag bedragen;
- b) rekening wordt gehouden met de in deze richtlijn vastgelegde maatregelen;
- c) rekening wordt gehouden met de maatregelen die zijn vastgesteld om de nationale energiebesparingsstreefcijfers te bereiken als bedoeld in artikel 4, lid 1, van Richtlijn 2006/32/EG; en
- d) rekening wordt gehouden met andere maatregelen om energie-efficiëntie binnen de lidstaten en op Unieniveau te bevorderen.

Bij het vaststellen van die streefcijfers kunnen de lidstaten ook rekening houden met nationale omstandigheden die het primaire energieverbruik beïnvloeden, zoals:

- a) het resterende kostenefficiënte energiebesparingspotentieel;
- b) de evolutie en prognoses van het BBP;
- c) de wijzigingen van energie-invoer en -uitvoer;
- d) de ontwikkeling van alle hernieuwbare energiebronnen, kernenergie, het afvangen en opslaan van kooldioxide; en
- e) vroegtijdige maatregelen.

2. Uiterlijk op 30 juni 2014 gaat de Commissie na of vooruitgang is geboekt en of het waarschijnlijk is dat de Unie tegen 2020 niet meer dan 1 483 Mtoe primaire energie en niet meer dan 1 086 Mtoe eindenergie zal verbruiken.

3. Bij het uitvoeren van de in lid 2 bedoelde evaluatie zal de Commissie:

- a) de door de lidstaten meegedeelde nationale indicatieve energie-efficiëntiestreefcijfers samentellen;

- b) nagaan of de som van die streefcijfers als een betrouwbaar richtsnoer kan worden beschouwd om te bepalen of de Unie in haar geheel op de goede weg is, rekening houdende met de evaluatie van het eerste jaarverslag overeenkomstig artikel 24, lid 1, en de evaluatie van de nationale actieplannen inzake energie-efficiëntie overeenkomstig artikel 24, lid 2;
- c) rekening houden met aanvullende analyses die voortvloeien uit:
  - (i) een beoordeling van de evolutie van het energieverbruik en het energieverbruik in verhouding tot de economische activiteit, op het niveau van de Unie, met inbegrip van de evolutie van de efficiëntie van de energievoorziening in lidstaten die hun nationale indicatieve streefcijfers hebben gebaseerd op eindenergieverbruik of eindenergiebesparingen, met inbegrip van de voorgang die het gevolg is van de naleving van hoofdstuk III van deze richtlijn door de lidstaten;
  - (ii) resultaten van simulaties van toekomstige tendensen in het energieverbruik op het niveau van de Unie.
- d) de resultaten van de punten a), b) en c) vergelijken met het energieverbruik dat nodig zou zijn om tegen 2020 het primair energieverbruik tot hoogstens 1 483 Mtoe en het eindenergieverbruik tot hoogstens 1 086 Mtoe te beperken.

4. Elke lidstaat stelt indicatieve nationale energie-efficiëntiebijdragen vast om de in artikel 1, lid 1, vermelde doelstelling van de Unie voor 2030 te bereiken, overeenkomstig de artikelen [4] en [6] van Verordening (EU) XX/20XX [Governance van de energie-unie]. Bij het vaststellen van die bijdragen houden de lidstaten er rekening mee dat het energieverbruik van de Unie in 2030 niet meer dan 1 321 Mtoe primaire energie en niet meer dan 987 Mtoe eindenergie mag bedragen. De lidstaten delen deze bijdragen mee aan de Unie in het kader van hun geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen, overeenkomstig de procedure van artikel [3] en de artikelen [7] tot en met [11] van Verordening (EU) XX/20XX [Governance van de energie-unie].";

(3) Artikel 7 wordt vervangen door:

#### "Artikel 7

#### **Verplichting tot energiebesparing**

1. De lidstaten moeten een cumulatieve besparing op het eindenergieverbruik bereiken die minstens gelijk is aan:

- a) nieuwe besparingen die elk jaar tussen 1 januari 2014 en 31 december 2020 1,5 % bedragen van het gemiddelde van de jaarlijkse energieverkoop aan eindafnemers per volume gedurende de meest recente periode van drie jaar voorafgaand aan 1 januari 2013;
- b) nieuwe besparingen die elk jaar tussen 1 januari 2021 en 31 december 2030 1,5 % bedragen van het gemiddelde van de jaarlijkse energieverkoop aan eindafnemers per volume gedurende de meest recente periode van drie jaar voorafgaand aan 1 januari 2019;

De lidstaten moeten gedurende tien jaar na 2030 nieuwe jaarlijkse besparingen van 1,5 % per jaar blijven behalen, tenzij de Commissie in haar evaluatie van 2027 en om de tien jaar daarna tot de conclusie komt dat dit niet nodig is om de energie- en klimaatdoelstellingen van de Unie voor 2050 te halen.

Voor de toepassing van het bepaalde onder b), en onverminderd leden 2 en 3, mogen de lidstaten alleen die energiebesparingen meetellen die voortvloeien uit nieuwe beleidsmaatregelen die na 31 december 2020 zijn ingevoerd of beleidsmaatregelen die tijdens de periode van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2020 zijn ingevoerd, op voorwaarde dat kan worden aangetoond dat die maatregelen resulteren in individuele acties die worden ondernomen na 31 december 2020 en een besparing opleveren.

De verkoop van energie, per volume, die gebruikt wordt voor vervoer, mag geheel of gedeeltelijk buiten de berekening blijven.

De lidstaten mogen beslissen hoe de berekende hoeveelheid nieuwe besparingen wordt gespreid over elke onder a) en b) vermelde periode, op voorwaarde dat de vereiste totale cumulatieve besparingen aan het einde van elke periode worden bereikt.

2. Onverminderd lid 3, kan elke lidstaat:

- a) de bij lid 1, onder a), voorgeschreven berekening uitvoeren met waarden van 1 % in 2014 en 2015; 1,25 % in 2016 en 2017; en 1,5 % in 2018, 2019 en 2020;
- b) de verkoop, per volume, van de energie die gebruikt wordt in de industriële activiteiten die in bijlage I bij Richtlijn 2003/87/EG zijn vermeld, geheel of gedeeltelijk buiten de berekening houden;
- c) toestaan dat energiebesparingen die gerealiseerd zijn in de sectoren omzetting, distributie en transmissie van energie, met inbegrip van infrastructuur voor efficiënte stadsverwarming en -koeling, en die voortvloeien uit de naleving van de voorschriften van artikel 14, lid 4, artikel 14, lid 5, onder b), en artikel 15, leden 1 tot en met 6 en lid 9, worden meegenomen bij de berekening van de energiebesparingen die vereist zijn uit hoofde van lid 1;
- d) besparingen die voortvloeien uit afzonderlijke maatregelen die voor het eerst zijn uitgevoerd na 31 december 2008 en die in 2020 en daarna nog steeds een effect hebben, en die meetbaar en verifieerbaar zijn, meenemen bij de berekening van de in lid 1 vermelde energiebesparingen; en
- e) de verifieerbare hoeveelheid energie die op of in gebouwen wordt opgewekt voor eigen gebruik als gevolg van beleidsmaatregelen ter bevordering van nieuwe installaties van hernieuwbare energietechnologieën, uitsluiten van de berekening van de in lid 1 vermelde energiebesparingseis.

3. Alle overeenkomstig lid 2 gekozen opties mogen samen niet meer bedragen dan 25 % van de in lid 1 vermelde energiebesparingen. De lidstaten berekenen het effect van de gekozen opties voor de in lid 1, onder a) en b), vermelde perioden afzonderlijk en passen dit toe:

- a) voor de berekening van de vereiste hoeveelheid energiebesparingen voor de in lid 1, onder a), vermelde periode kunnen de lidstaten gebruikmaken van lid 2, onder a), b), c) en d);
- b) voor de berekening van de vereiste hoeveelheid energiebesparingen voor de in lid 1, onder b), vermelde periode kunnen de lidstaten gebruikmaken

van lid 2, onder b), c), d) en e), mits individuele acties in de zin van punt d) een verifieerbaar en meetbaar effect blijven hebben na 31 december 2020.

4. Energiebesparingen die na 31 december 2020 zijn gerealiseerd, mogen niet worden meegenomen bij de berekening van de cumulatieve besparingen die vereist zijn voor de periode van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2020.

5. De lidstaten zien erop toe dat de besparingen die voortvloeien uit de in de artikelen 7 bis en 7 ter en artikel 20, lid 6, bedoelde beleidsmaatregelen worden berekend overeenkomstig bijlage V.

6. De lidstaten verwezenlijken de uit hoofde van lid 1 vereiste besparingen door een verplichtingsregeling voor energie-efficiëntie als bedoeld in artikel 7 bis vast te stellen of door alternatieve beleidsmaatregelen, zoals bedoeld in artikel 7 ter, vast te stellen. De lidstaten mogen een verplichtingsregeling voor energie-efficiëntie combineren met alternatieve beleidsmaatregelen.

7. De lidstaten zien erop toe dat energiebesparingen niet dubbel worden geteld wanneer beleidsmaatregelen of afzonderlijke acties een overlappende werking hebben.";

(4) De volgende artikelen 7 bis en 7 ter worden ingevoegd:

"Artikel 7 bis

**Verplichtingsregelingen voor energie-efficiëntie**

1. Wanneer lidstaten beslissen hun verplichting om de bij artikel 7, lid 1, vereiste besparing te verwezenlijken, na te komen aan de hand van een verplichtingsregeling voor energie-efficiëntie, zien zij erop toe dat de in lid 2 bedoelde, aan verplichtingen gebonden partijen die actief zijn op het grondgebied van elke lidstaat, de in artikel 7, lid 1, uiteengezette cumulatieve eindenergiebesparing bereiken, onverminderd artikel 7, lid 2.

2. Op basis van objectieve en niet-discriminerende criteria wijzen de lidstaten aan verplichtingen gebonden partijen aan onder de energiedistributeurs en/of detailhandelaars in energie die op hun grondgebied actief zijn; daaronder kunnen begrepen zijn distributeurs en detailhandelaars van vervoersbrandstof die op hun grondgebied actief zijn. De energiebesparing die nodig is om aan de verplichting te voldoen, wordt door de aan verplichtingen gebonden partijen gerealiseerd onder de eindafnemers, die door de lidstaat, onafhankelijk van de in artikel 7, lid 1, bedoelde berekening, zijn aangewezen, of, indien de lidstaten hiertoe besluiten, door middel van gecertificeerde besparingen afkomstig van andere partijen, als omschreven in lid 5, onder b).

3. De lidstaten drukken de van elke aan verplichtingen gebonden partij vereiste energiebesparing uit in termen van ofwel eindverbruik, ofwel primair verbruik van energie. De gekozen methode om de vereiste energiebesparing uit te drukken, wordt ook gebruikt om de door de aan verplichtingen gebonden partijen geclaimde besparing te berekenen. De conversiefactoren in bijlage IV zijn van toepassing.

4. De lidstaten zorgen voor meet-, controle- en verificatiesystemen voor de uitvoering van gedocumenteerde audits op een statistisch relevant aandeel en een representatieve selectie van de maatregelen ter verbetering van de energie-efficiëntie die zijn genomen door de aan verplichtingen gebonden partijen. Deze meting,

controle en verificatie geschieden door een orgaan dat onafhankelijk is van de aan verplichtingen gebonden partijen.

5. In het kader van de verplichtingsregeling voor energie-efficiëntie:

- a) nemen de lidstaten eisen met een sociale doelstelling op in de besparingsverplichtingen die zij opleggen, waaronder de eis om een gedeelte van de energie-efficiëntiemaatregelen bij voorrang uit te voeren in huishoudens die met energiearmoede kampen, en in sociale woningen;
- b) mogen de lidstaten de aan verplichtingen gebonden partijen toestaan de gecertificeerde energiebesparingen die zijn behaald door leveranciers van energiediensten of andere derde partijen, mee te laten tellen voor hun verplichting, onder meer ingeval de aan verplichtingen gebonden partijen via andere officieel goedgekeurde instanties of overheidsinstanties maatregelen propageren die al dan niet formele partnerschappen kunnen inhouden en gecombineerd kunnen worden met andere financieringsbronnen. Wanneer lidstaten zulks toestaan, zien zij erop toe dat er een goedkeuringsprocedure van kracht is die helder en transparant is, openstaat voor alle marktdeelnemers en de certificatiekosten zo laag mogelijk probeert te houden;
- c) mogen de lidstaten aan verplichtingen gebonden partijen toestaan de besparing die in een bepaald jaar werd behaald, te behandelen alsof deze werd behaald in een van de vier voorgaande of de drie volgende jaren, zolang de in artikel 7, lid 1, vastgestelde perioden niet worden overschreden.

6. De lidstaten maken de totale energiebesparing die op grond van deze regeling is behaald door elke aan verplichtingen gebonden partij, of elke subcategorie van een aan verplichtingen gebonden partij, eens per jaar openbaar.

#### Artikel 7 ter

#### **Alternatieve beleidsmaatregelen**

1. Wanneer de lidstaten besluiten hun verplichtingen om de bij artikel 7, lid 1, vereiste energiebesparing door middel van alternatieve beleidsmaatregelen te verwezenlijken, zorgen zij ervoor dat de krachtens artikel 7, lid 1, vereiste energiebesparing wordt gerealiseerd onder de eindafnemers.

2. Bij het plannen van alternatieve beleidsmaatregelen om energie te besparen, houden de lidstaten rekening met de gevolgen voor huishoudens die met energiearmoede kampen.

3. Voor alle andere dan belastingsmaatregelen zorgen de lidstaten voor meet-, controle- en verificatiesystemen voor de uitvoering van gedocumenteerde audits op een statistisch relevant aandeel en een representatieve selectie van de maatregelen ter verbetering van de energie-efficiëntie die zijn genomen door de deelnemende of de met de uitvoering belaste partijen. Die meting, controle en verificatie worden onafhankelijk van de deelnemende of de met de uitvoering belaste partijen uitgevoerd.";

(5) Artikel 9 wordt als volgt gewijzigd:

- a) de titel wordt vervangen door:  
"Meting voor gas";

b) de eerste alinea van lid 1 wordt vervangen door:

"De lidstaten zorgen ervoor dat eindafnemers van aardgas, voor zover dit technisch mogelijk en financieel redelijk is en voor zover dit in verhouding staat tot de potentiële energiebesparingen, tegen concurrerende prijzen de beschikking krijgen over individuele meters die het daadwerkelijke energieverbruik van de eindafnemer nauwkeurig weergeven en informatie geven over het werkelijke tijdstip van het verbruik.";

c) lid 2 wordt als volgt gewijzigd:

(i) de inleidende zin wordt vervangen door:

"Indien, en voor zover, de lidstaten gebruikmaken van intelligente meetsystemen en slimme meters voor aardgas invoeren in overeenstemming met de Richtlijn 2009/73/EG:";

(ii) de punten c) en d) worden geschrapt;

d) lid 3 wordt geschrapt;

(6) het volgende artikel 9 bis wordt ingevoegd:

*"Artikel 9 bis*

**Meting, individuele bemetering en warmtekostenverdeling voor verwarming, koeling en warm water voor huishoudelijke doeleinden**

1. De lidstaten zorgen ervoor dat eindafnemers van stadsverwarming, stadskoeling en warm water voor huishoudelijke doeleinden tegen concurrerende prijzen de beschikking krijgen over meters die het daadwerkelijke energieverbruik van de eindafnemer nauwkeurig weergeven.

Ingeval de verwarming en koeling of warmwatervoorziening van een gebouw geleverd wordt door een centrale bron die verschillende gebouwen bedient of door een netwerk voor stadsverwarming of -koeling, wordt altijd een warmtemeter of een warmwatermeter geïnstalleerd bij de warmtewisselaar of het leveringspunt.

2. In appartementengebouwen en multifunctionele gebouwen die over een centrale verwarmings- of koelingsbron beschikken of die zijn aangesloten op een systeem voor stadsverwarming of -koeling, worden individuele meters geïnstalleerd om het warmte- of koelingsverbruik of warmwaterverbruik voor iedere eenheid van het gebouw te meten.

Als het gebruik van individuele meters technisch niet haalbaar of niet kostenefficiënt is om het warmte- of koelingsverbruik in elke eenheid van het gebouw te meten, worden individuele warmtekostenverdelers gebruikt om het warmteverbruik van elke radiator te meten, tenzij de desbetreffende lidstaat aantoonst dat de installatie van dergelijke warmtekostenverdelers niet kostenefficiënt is. In die gevallen kunnen alternatieve kostenefficiënte methoden voor de meting van het warmteverbruik worden overwogen. De voorwaarden van technische onhaalbaarheid en niet-kosteneffectiviteit worden door elke lidstaat duidelijk vastgesteld en gepubliceerd.

In nieuwe gebouwen als bedoeld in de eerste alinea, of wanneer een gebouw ingrijpend wordt gerenoveerd, zoals bepaald in Richtlijn 2010/31/EU, worden altijd individuele meters geïnstalleerd.

3. In het geval van appartementengebouwen en multifunctionele gebouwen die zijn aangesloten op stadsverwarming of -koeling of waar een eigen gemeenschappelijk verwarmings- of koelingssysteem voor dergelijke gebouwen gangbaar is, voeren de lidstaten, met het oog op een transparante en accurate berekening van het individuele verbruik, transparante regels in voor de verdeling van de kosten van verwarming, koeling en warmwaterverbruik in dergelijke gebouwen, zoals:

- a) warm water voor huishoudelijk gebruik;
- b) warmte uit de installatie van het gebouw voor de verwarming van de gemeenschappelijke ruimten (wanneer trappenhuizen en gangen voorzien zijn van radiatoren);
- c) voor het verwarmen of koelen van appartementen.

4. Met het oog op de toepassing van dit artikel moeten meters en kostenverdelers die met ingang van 1 januari 2020 worden geïnstalleerd, op afstand leesbaar zijn.

Meters en kostenverdelers die al zijn geïnstalleerd maar nog niet op afstand kunnen worden gelezen, worden uiterlijk op 1 januari 2027 met deze mogelijkheid uitgerust of vervangen, tenzij de lidstaat in kwestie aantoonst dat dit niet kostenefficiënt is.";

(7) Artikel 10 wordt als volgt gewijzigd:

- a) de titel wordt vervangen door:  
"Informatie over facturering van gas";

- b) lid 1 wordt vervangen door:

"1. In de gevallen waarin de eindgebruiker niet beschikt over een slimme meter als bedoeld in Richtlijn 2009/73/EG, zorgen de lidstaten ervoor dat uiterlijk op 31 december 2014 de factureringsinformatie nauwkeurig is en gebaseerd is op het werkelijke verbruik, overeenkomstig punt 1.1 van bijlage VII, voor gas, mits zulks technisch mogelijk en economisch verantwoord is.";

- c) de eerste alinea van lid 2 wordt vervangen door:

"Meters die zijn geïnstalleerd in overeenstemming met Richtlijn 2009/73/EG maken accurate factureringsinformatie op basis van het werkelijke verbruik mogelijk. De lidstaten zorgen ervoor dat de eindafnemer gemakkelijk toegang krijgt tot aanvullende informatie over het verbruiksverleden, aan de hand waarvan hij zelf tot controle kan overgaan.";

(8) Het volgende artikel 10 bis wordt ingevoegd:

*"Artikel 10 bis*

**Facturering en verbruiksgegevens voor verwarming, koeling en warm water voor huishoudelijk gebruik**

1. De lidstaten zorgen ervoor dat de facturering en verbruiksgegevens nauwkeurig is en gebaseerd is op het werkelijke verbruik van alle eindgebruikers waar meters of kostenverdelers zijn geïnstalleerd, in overeenstemming met de punten 1 en 2 van bijlage VII bis.

Behalve in het geval van individuele meters zoals bepaald in artikel 9 bis, lid 2, kan aan deze verplichting worden voldaan door een systeem waarbij de eindafnemer regelmatig zelf de meter afleest en de metergegevens meedeelt aan de energieleverancier. Alleen indien de eindafnemer voor een bepaalde factureringsperiode geen metergegevens heeft verstrekt, wordt de facturering gebaseerd op het geschatte verbruik of op een vast tarief.

2. De lidstaten:

- a) schrijven voor dat, indien er informatie beschikbaar is over de energiefacturering en het verbruiksverleden van de eindgebruiker, deze op zijn verzoek ter beschikking worden gesteld van een aanbieder van energiediensten die door de eindgebruiker is aangewezen;
- b) zorgen ervoor dat eindafnemers kunnen kiezen voor elektronische factureringsinformatie en facturering en dat zij op verzoek een duidelijke en begrijpelijke uitleg krijgen over de wijze waarop de factuur is opgesteld, in het bijzonder als de factuur niet gebaseerd is op het werkelijke verbruik;
- c) zien erop toe dat passende informatie wordt verstrekt bij de factuur die gebaseerd is op het werkelijke verbruik van alle eindgebruikers, in overeenstemming met punt 3 van bijlage VII;
- d) mogen bepalen dat, op verzoek van de eindafnemer, de bij de factuur gevoegde informatie niet als een betalingsverzoek mag worden beschouwd. In dergelijke gevallen zorgen de lidstaten ervoor dat flexibele regelingen voor de werkelijke betaling worden aangeboden.";

(9) Artikel 11 wordt als volgt gewijzigd:

- a) de titel wordt vervangen door:  
"Kosten van toegang tot informatie voor gas";
- b) lid 2 wordt geschrapt;

(10) het volgende artikel 11 bis wordt ingevoegd:

*"Artikel 11 bis*

**Kosten van toegang tot informatie over meting en facturering**

1. De lidstaten zorgen ervoor dat de eindafnemer al zijn facturen en factureringsinformatie betreffende het energieverbruik kosteloos ontvangt, en tevens op passende wijze kosteloos toegang heeft tot zijn verbruiksgegevens.

2. Niettegenstaande lid 1 wordt de verdeling van de kosten in verband met de factureringsinformatie betreffende het individuele verbruik voor verwarming, koeling en warm water in appartementengebouwen overeenkomstig artikel 9 bis, lid 2, kosteloos uitgevoerd. Ingeval deze taak, namelijk het meten, verdelen en berekenen van het daadwerkelijke individuele verbruik in zulke gebouwen, wordt uitbesteed aan een derde partij, bijvoorbeeld een dienstenverlener of de lokale energieleverancier, mogen de kosten, voor zover redelijk, worden doorberekend aan de eindgebruikers.

(11) Artikel 15 wordt als volgt gewijzigd:

- a) lid 5 wordt als volgt gewijzigd:

- (i) de eerste en tweede alinea worden geschrapt;
  - (ii) de derde alinea wordt vervangen door:  
"Transmissie- en de distributiesysteembeheerders moeten voldoen aan de voorschriften van bijlage XII.";
- b) lid 8 wordt geschrapt;
- (12) in artikel 23 wordt lid 2 vervangen door:  
"2. De in artikel 22 bedoelde bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt aan de Commissie toegekend voor een termijn van vijf jaar met ingang van 4 december 2017. De Commissie stelt uiterlijk negen maanden voor het einde van de termijn van vijf jaar een verslag op over de bevoegdheidsdelegatie. De bevoegdheidsdelegatie wordt stilzwijgend met termijnen van dezelfde duur verlengd, tenzij het Europees Parlement of de Raad zich uiterlijk drie maanden voor het einde van elke termijn tegen deze verlenging verzet.";
- (13) Aan artikel 24 wordt het volgende lid 12 toegevoegd:  
"12. De Commissie evalueert deze richtlijn uiterlijk op 28 februari 2024 en daarna om de vijf jaar, en brengt verslag uit aan het Europees Parlement en de Raad. Dat verslag gaat in voorkomend geval vergezeld van voorstellen voor verdere maatregelen.";
- (14) de bijlagen worden gewijzigd overeenkomstig de bijlage bij de onderhavige richtlijn.

#### *Artikel 2*

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk op **XXXX** [12 maanden na de inwerkingtreding] aan deze richtlijn te voldoen. Zij doen de Commissie onverwijld de tekst van die bepalingen toekomen.  
  
Wanneer de lidstaten die bepalingen vaststellen, wordt in de bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor deze verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.
2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van nationaal recht mede die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

#### *Artikel 3*

Deze richtlijn treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het Publicatieblad van de Europese Unie.

#### *Artikel 4*

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten.

Gedaan te Brussel,

*Voor het Europees Parlement*  
*De voorzitter*

*Voor de Raad*  
*De voorzitter*